

ÖRÖKZÖLD

A KÖNYVEK MEGBÉLYEGZÉSÉRŐL

Pontosan készült címjegyzék, lelkiismeretesen keresztül vitt lapszámozás és ügyesen ráillesztett bélyeg, mint tudva van, a legfontosabb rendszabályok valamely bibliographiai gyűjtemény megőrzésére. E rendszabályok – egyik úgy, mint másik – elengedhetetlenek ; mert míg közülök bármelyik fontos bizonyítékul szolgál a tulajdonjog kérdésében, addig a három együttvéve kétségbevonhatatlanul biztosítja e jogot. E szerint ez óvatossági rendszabályok együttvéve megkímélnék minden hosszadalmas visszaköveteléstől, a mennyiben azt feleslegessé teszik; megkímélnék a törvényszékek segítségül hívásától, minthogy pillanatra sem hagynak kétségben ezek ítélete iránt, egyszersmind módot nyújtanak arra, hogy akár a legbecsesebb gyűjtemények is könnyűszerrel megőriztessenek.

E körülmény már több ízben arra indított, hogy Önhöz forduljak és újabban is Önökkel szemben oly hathatósan pártoltam a címjegyzékek készítését és a lapszámozást, hogy szükségesnek látom ismét visszatérni e tárgyra. Addig is idősebbnek és sürgetőbbnek látom az Önök figyelmét a gondjaikra bizott tárgyak bélyegzésére irányozni. Némely könyvtárakok bizonyára azon nagy hibában szenvednek, hogy a bélyegzésnek nem tulajdonítanak anynyi érdeket, a mennyit e rendkívül fontos biztosíték megkövetel ; holott nagyon szükséges, hogy előnyeit jobban megismerjék és Önöknek módjokban legyen ezekről őket meggyőzni.

A címjegyzék lehetővé teszi, hogy valamely könyv ottlété vagy hiánya a sorokban észrevétessék, s hogy néha a benne foglalt leírás segélyével egy kötet minden mástól megkülönböztethető, és ha elsikkasztatott, visszakövetelhető legyen. A lapszámozás eszközt nyújt arra, hogy

a kéziratoknál egyes kiszakított lapok hiányát constatálhassuk és a kitéptett részek felkeresése és felismerésére vezet; a bélyeg pedig, melyet eltávolítani nem lehet, a lopásnak elejét veheti, ha pedig már elkövetetett, minden esetben felismerhetővé teszi bárki előtt is és anyagi bizonyítékot szolgáltat a tulajdon mellett, a legjobb, a legvilágosabb, mert legkevésbé megtámadható bizonyítékot.

Némely könyvtárakok oda nyilatkoznak, hogy e rendszabály árt a tárgyaknak és ennek ürügye alatt elvetik ennek alkalmazását, úgy hogy a főfelügyelőség könyvtárakat és pedig igen értékes könyvtárakat nevezett meg előttem, a melyekben a bélyegzés egyáltalában nincs szokásban. Azonban ez az ürügy nem ér semmit, különösen a mai bélyegek kitűnő volta mellett, mert ügyesen ráillesztve egyáltalában nem dísztelenítik el a könyvet ; s viszont olyan előnyöket nyújtanak, hogy ezekért egy s más alkalmatlanságot, ha csakugyan forog fenn ilyenmi, el kell nézni.

Fontos tehát, hogy nyilvános könyvtáraink összes tárgyai : nyomtatványok, kéziratok, oklevelek, metszetek, térképek vagy tervrajzok gondosan bélyegezve legyenek, és segítségül felhívom Önt, maire úr, rendelkezék, hogy ezt tegyék a ...-i könyvtárban is.

Mindenekelőtt gondoskodjék arról, hogy a kéziratok, oklevelek, sajátkezű iratok, ősnomtatványok, a ritkább, vagy kéziratos jegyzetekkel ellátott művek, szóval a különös beccsel bíró tárgyak a könyvtárak kiváló figyelmének tárgyai legyenek. Csak ha ezek megbélyegeztettek, lehet a többi műveleteket folytatni a könyvtárak tetszése szerint, de mindenesetre félbeszakítás nélkül.

Kéziratoknál épen úgy, mint nyomtatványok-

nál a bélyeg a kötet elejére és végére s a közbeneső lapok valamelyikére illesztendő. Némely könyvtárakban szokás a középső bélyegnek egy meghatározott lapot választani ki ; és ez igen czélszerű rendszabály az azonosság felismerésének megkönnyítésére – sikkasztás esetén.

Ha valamely kötet – akár írott, akár nyomtatott – több külön darabot tartalmaz, ezek mindenike úgy tekintendő, mintha különálló volna.

A bélyeg, a mennyire csak lehetséges, a lap közepére illesztendő, úgy azonban, hogy a szöveget el ne takarja, különösen ha kéziratokról van szó, melyeknek jegyei nehezen olvashatók. Mindenesetre czélszerűbb a szöveg közé, mint a tiszta lapszélre nyomni a bélyeget, mert azt csak le kell metszeni, hogy a bélyeg eltávolíttassék. Ha tiszta lapok találhatók nyomtatott vagy beírt hátlappal, igen ajánlatos ezekre nyomni a bélyeget.

Festmények és kézíratos díszítményeknél soha sem szabad a színezett oldalra nyomni a bélyeget, inkább a hátlapra kell egy kis bélyeget nyomni, de vigyázva, hogy a színek szét ne fussanak, inkább a szöveg egy kis részét takarja el a bélyeg.

Oklevelek, metszetek és terveknél a bélyeg az írással, nyomtatással, metszéssel vagy könyomással borított levélnek szintén hátlapjára nyomandó.

Sajátkezüleg írt levelek – ha csak lehet – az aláírás hátlapján bélyegezendők meg.

Az sem mindegy, milyen bélyegnein használtatik. Ugyanis csak nedves bélyegzők alkalmazsok, mert a szárazok nem elég szembetűnők.

A fémbélyegeknél, a melyeket néhány évvel ezelőtt általánosan használtak, az a rossz oldalak volt, hogy félni kellett attól, hogy a festék szélyelfut rajtok ; most ruggyanta-bélyegzők vannak használatban, melyek a fém-bélyegzőnek minden előnyeiket egyesítik magukban ennek árnyoldalai nélkül, mert csekély nyomás mellett is kitörülhetetlenek maradnak.

Legczélszerűbbek a mérsékelt vagy csekély átmérőjű hosszúkas alakú bélyegzők, minthogy

a legkisebb helyre is oda illeszthetők, a nélkül, hogy a szöveget elfednék ; ezért a nagy könyvtárak rendszeren két bélyeget használnak : az egyik minden napi használatra van rendelve, a másik pedig, mely az előbbinél kisebb, azon darabokra illesztetik, melyeknek bélyegzése igen nagy vigyázatot kíván. Ajánlatos a bélyegzők közül a legegyszerűbbet választani – és pedig díszítmények vagy címerek nélkül ; így kevesebb helyet foglalnak el, ezért czélszerűbbek és egyszerűs mind jutányosabbak is. A felírás egy vonallal bekerítve, apró betűkkel okvetlenül magában foglalja e két szót: ...-i könyvtár.

Lényeges kellék, hogy az alkalmazott festék kitörülhetetlen legyen és ellentálljon minden vegyi hatásnak : az olajos nyomdafestékek, különösen a veres különféle fajai elegendő mérvben egyesítik magokban e két tulajdonságot. Hogy a bélyegfesték hamar megszáradjon, a nélkül, hogy a szomszéd lapokat beszennyezné és a bélyeg lenyomata színét ne hagyja s így el ne halványuljon, alkalmas szikkasztó anyagot kell használni.

A bélyegzőt gyakran kell tisztogatni és a bélyegfestéket híg és egyenletes állapotban kell a felszívására rendelt vánkossra önteni, hogy tiszta lenyomatot nyerjünk és a kötetek beszennyezését elkerüljük.

Ezek azon részletek, maire úr, a miknek a városában levő könyvtárakkal való közlésére kérem. Bizonyára fölösleges lenne még erősebben sürgetni e rendszabályt, a mely a nyilvános könyvtárak birtokában levő becses tárgyaknak megőrzése szempontjából fontosabb minden másnál. Ön felfogja, mily nagy fontossága van e dolognak és én nem is kétkem, hogy az Ön buzgalma jó végre viszi. Én pedig köszönettel veszem Öntől, ha a tett intézkedésekről értesítendő. – *A közoktatás és szépművészeti ügyek minisztere Fallières A.*

Forrás: Magyar Könyvszemle 10 (1885/1-6) p. 87-90. – Az írás A. Fallières, a francia köztársaság közoktatási és szépművészeti ügyek miniszterének 1885-ben született körlevele.